

หัวข้อวิจัย	ความหลากหลายของการพึ่งพิงทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนบ้านทับเหนือ ตำบลกำแพง อำเภอสูขสธาราญ จังหวัดระนอง
ผู้ดำเนินงานวิจัย	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรชาติ สินวรรณ ดร. ญัฐบดี วิริยาวัฒน์ ดร. พบพร เศรษฐพุกษา
หน่วยงาน	คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ปี พ.ศ.	2558

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องความหลากหลายของการพึ่งพิงทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนบ้านทับเหนือ ตำบลกำแพง อำเภอสูขสธาราญ จังหวัดระนอง ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สำรวจการใช้และความหลากหลายของทรัพยากรชายฝั่งของพื้นที่บ้านทับเหนือ ตำบลกำแพง อำเภอสูขสธาราญ จังหวัดระนอง (2) ประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ในการใช้ทรัพยากรชายฝั่งที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านทับเหนือ ตำบลกำแพง อำเภอสูขสธาราญ จังหวัดระนอง (3) ประเมินคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านทับเหนือจากการพึ่งพิงทรัพยากรชายฝั่ง โดยสุ่มตัวอย่างชุมชนบ้านทับเหนือ จำนวน 400 คนจากประชากรทั้งสิ้น จำนวน 486 คน เพื่อสัมภาษณ์และการสำรวจทรัพยากรชายฝั่งในพื้นที่เพื่อประเมินมูลค่าทรัพยากรชายฝั่งโดยเทคนิคการเดินสำรวจตามแนวเส้นตัดขวาง รวมทั้งประชุมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อจัดทำข้อมูลทรัพยากรชายฝั่งภายในพื้นที่บ้านเหนือ และรวบรวมไปวิเคราะห์ผล

การวิจัยในครั้งนี้พบว่า การพึ่งพิงทรัพยากรป่าชายเลนของชาวชุมชนทับเหนือส่วนใหญ่จะเป็นการพึ่งพิงในการใช้ประโยชน์โดยอ้อม สำหรับการใช้ประโยชน์โดยตรง ประกอบด้วย การจับสัตว์น้ำจำหน่าย ในช่วงฤดูมรสุม การจับสัตว์น้ำประเภทหอย กุ้ง ปู เพื่อใช้ประกอบอาหารในครัวเรือน และการนำไม้จากป่าชายเลนมาทำเฟอร์นิเจอร์สำหรับใช้บ้าน ส่วนการพึ่งพิงทรัพยากรป่าชายเลนที่เป็นการใช้ประโยชน์โดยอ้อม ที่ชาวชุมชนทับเหนือเข้าใจได้ดีและมีความตระหนักถึงความสำคัญ คือ ป่าชายเลนเป็นแนวป้องกัน หรือลดความรุนแรงของคลื่นลมได้เป็นอย่างดี และเป็นแหล่งวางไข่ของสัตว์น้ำ ที่เป็นสัตว์เศรษฐกิจของชาวชุมชนทับเหนือ ซึ่งการพึ่งพิงทรัพยากรชายฝั่งของชาวชุมชนทับเหนือเป็นการพึ่งพิงในลักษณะของการอนุรักษ์ การนำทรัพยากรมาใช้เป็นไปอย่างมีเหตุมีผล มีความระมัดระวัง และตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากร จะเห็นได้จากชาวชุมชนยังมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันอยู่เสมอ คือ การปลูกป่าชายเลน และการเก็บขยะบริเวณชายฝั่งทะเล เพื่อคงความสวยงามและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรสืบไป

Research Title	Dependency of diversity on Coastal Resources of Tub Nuer Communities Ban Nuer Village Kampuan Sub district Suksumran District Ranong Province
Resaercher	Assistant Professor. Dr. Surachart Sinworn Dr. Nuttabodee Viriyawattana Dr. Pobporn saktaphuksa
Organization	Faculty of Science and Technology Suan Dusit Rajabhat University
Year	2015

Abstract

The study dependency on coastal resources of Tub Nuer communities Ban Nuer village had aimed are (1) survey a dependency of diversity on coastal resources of Tub Nuer communities, Ban Nuer village Kampuan sub district Suksumran district Ranong Province. (2) Evaluate of economic value of using costal resources available of Tub Nuer communities, Ban Nuer village, Kampuan subdistrict, Suksumran district, Ranong Province. (3) Quality of life evaluation in Ban Nuer village of reliance on costal resources. By sampling 400 people of Ban Nuer village community from a total population of 486 people. The research method is interviews and surveys of coastal resources in the Bann Nuer area to assess the value of coastal resources. The Transect walk technique for survey costal resources and community meeting for provide costal resources data and collected to data analysis data.

The results showed that the dependency of diversity on coastal resources which it have using costal resources indirect mostly. For direct using of coastal resources comprising catching fish for sell in rainy season and catch shells, shrimp, grab to cooking in the household and using wood form mangrove to make furniture for home. While, indirect using of costal resources that the community of Bann Neur village have a utilize mangrove for a barrier or reduce the severity of the wind as well and the spawning of fish which the animal crushed the economy of the community. This dependency on coastal resources of Bann Nuer community is nature conservations. The resources use to lange and have caution including recognition the importance of the resources. It's can be seen from the community also have activities for mangrove planting always and collect a garbage on coastal areas. The Bann Nuer community help to maintain the beauty and abundant resources of future generation.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยกรณีศึกษาเรื่อง ความหลากหลายของการพึ่งพิงทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนบ้านทับเหนือ ตำบลกำแพง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดระยอง สำเร็จได้เนื่องจากบุคคลหลายท่าน ได้กรุณาช่วยเหลือให้ข้อมูลและเสนอแนะ คำปรึกษาแนะนำ ความคิดเห็น และกำลังใจ

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ใหญ่บ้านบ้านทับเหนือ ตำบลกำแพง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดระยองและชาวชุมชนบ้านทับเหนือที่ได้เสียสละเวลาให้คำปรึกษา คำแนะนำ อีกทั้งให้ความอนุเคราะห์ทางด้านอุปกรณ์ และเครื่องมือในการประกอบแผนวงจรควบคุมการทำงานของไมโครคอนโทรลเลอร์

ผู้วิจัยขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่ของสถานีวิจัยเพื่อการพัฒนาชายฝั่งอันดามัน ที่ได้เสียสละเวลาให้คำปรึกษา คำแนะนำเกี่ยวกับการวิเคราะห์ตัวอย่างของทรัพยากรชายฝั่ง

ผู้วิจัยขอขอบคุณ สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) ที่ได้สนับสนุนทุนวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สมบูรณ์

ผู้วิจัยขอขอบคุณ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตที่ได้อำนวยความสะดวกในการทำวิจัยตลอดมา

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้สนับสนุนที่ดีเสมอมาคือ บิดา มารดา และญาติพี่น้องทุกท่าน ที่คอยให้กำลังใจ คอยช่วยเหลือทุกสิ่งทุกอย่าง

คณะผู้วิจัย
มิถุนายน 2558

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์	1
ขอบเขตของโครงการวิจัย	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	3
ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษา	3
ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง	6
ระบบนิเวศป่าชายเลน	10
วัฏจักรคาร์บอน	11
การเปลี่ยนแปลงวัฏจักรคาร์บอน	12
การประมงพื้นบ้าน	12
คำถามการวิจัย	15
กรอบแนวคิดในการวิจัย	16
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	16
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	20
ประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง	20
วิธีการดำเนินการวิจัย	20
การเก็บรวบรวมข้อมูล	21
เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง	22
การวิเคราะห์ข้อมูล	23
มูลค่าจากการฟังฟังทรัพยากรป่าชายเลน	23
มูลค่าทรัพยากรป่าชายเลนจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการทำลาย ป่าชายเลน	25

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย (ต่อ)	
การเก็บข้อมูลทรัพยากรประมง	25
บทที่ 4 ผลการวิจัย	28
ทรัพยากรชายฝั่งในพื้นที่บ้านทับเหนือ	28
ทรัพยากรประมง	28
ทรัพยากรป่าชายเลน	32
การประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ทางทรัพยากรชายฝั่ง	57
มูลค่าโดยรวม (Gross Value) ของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่ง	68
คุณภาพชีวิตของชาวชุมชนทับเหนือจากการพึ่งพิงทรัพยากรชายฝั่ง	69
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	71
สรุปผลการวิจัย	71
อภิปรายผลการวิจัย	71
ข้อเสนอแนะ	72
ผลผลิต (output) ที่เกิดขึ้นในช่วงที่ได้รับทุน	73
รายงานสรุปการเงิน ประจำปีงบประมาณ 2558	74
บรรณานุกรม	75
ภาคผนวก	80
ภาคผนวก ก แบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาวิจัย	81
ภาคผนวก ข ตารางข้อมูลพีชในแปลงตัวอย่างป่าชายเลน	88
ภาคผนวก ค การหาค่าดัชนีความสำคัญของพีชในแปลงตัวอย่างป่าชายเลน	98
ภาคผนวก ง ตารางวิเคราะห์มวลชีวภาพของพีชในแปลงตัวอย่างป่าชายเลน	100
ภาคผนวก จ ข้อมูลคุณภาพดินและน้ำในแปลงตัวอย่างป่าชายเลน	104
ภาคผนวก ฉ ประมวลภาพกิจกรรม	106
ประวัติผู้วิจัย	109

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	พื้นที่ป่าชายเลนและจำนวนประชากรของจังหวัดระนองแยกตามรายอำเภอ	9
2.2	ตัวชี้วัดด้านคุณภาพชีวิต กลุ่มตัวอย่างระดับหมู่บ้าน	26
4.1	ข้อมูลการประมงพื้นบ้าน การประมงสัตว์น้ำ และเครื่องมือประมง	29
4.2	พืชพันธุ์ที่พบในแปลงศึกษาป่าชายเลน	35
4.3	ค่าความหนาแน่นและค่าความหนาแน่นสัมพัทธ์ของพรรณพืชในป่าชายเลน	36
4.4	การเกิดทดแทนของลูกไม้และไม้หนุ่มในพื้นที่ศึกษา	36
4.5	ความถี่และความถี่สัมพัทธ์ของพรรณไม้ในพื้นที่ศึกษา	38
4.6	ความเด่น และความเด่นสัมพัทธ์ของพรรณไม้ในพื้นที่ศึกษา	38
4.7	ค่าดัชนีความสำคัญทางนิเวศวิทยาของพันธุ์ไม้ในพื้นที่ศึกษา	39
4.8	มวลชีวภาพของไม้ป่าชายเลนในพื้นที่ศึกษา	42
4.9	สภาพภูมิอากาศในพื้นที่ชุมชนทับเหนือในแต่ละเดือน	46
4.10	ช่วงเวลาจับสัตว์น้ำแต่ละชนิดในรอบปีของชาวชุมชนทับเหนือ	47
4.11	แนวโน้มรายได้จากการจับสัตว์ทะเลในแต่ละเดือนของชาวชุมชนทับเหนือ	48
4.12	อุปสรรคในการทำประมงของชาวชุมชนทับเหนือ	48
4.13	สิ่งที่ได้จากป่าชายเลนในแต่ละช่วงเวลาของปี	49
4.14	ที่มาของรายได้จากป่าชายเลนในแต่ละช่วงเวลาของปี	49
4.15	การหารายได้จากทางอื่นในแต่ละช่วงของปี	50
4.16	เส้นระดับความสุขของชาวชุมชนทับเหนือในแต่ละเดือน	51
4.17	ปริมาณการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำบริเวณป่าชายเลน ของชุมชนทับเหนือ	60
4.18	ปริมาณธาตุอาหารในดินบริเวณป่าชายเลน พื้นที่ชุมชนทับเหนือ	62
4.19	ผลการเทียบเคียงมูลค่าของธาตุอาหารต่อราคาแม่ปุ๋ย ไนโตรเจน ฟอสเฟสและโพแทส	63
4.20	ร้อยละของปริมาณคาร์บอนในดินในป่าชายเลนพื้นที่บ้านเหนือ	65
4.21	การประเมินต้นทุนในการสร้างระบบบำบัดน้ำเสียชนิด Aerated Lagoon	67
4.22	มูลค่าความเสียหายจากการทำลายทรัพยากรป่าชายเลนในจังหวัดระนอง	68
4.23	ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของชาวชุมชนทับเหนือจากการพึ่งพิงทรัพยากรชายฝั่ง	69
4.24	การคำนวณตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตระดับหมู่บ้านของชาวชุมชนทับเหนือ	70

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	ที่ตั้งและลักษณะภูมิประเทศของบ้านเหนือ และชุมชนทับเหนือ หมู่ 2 ตำบลกำแพงนอ อำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง	4
2.2	กรอบแนวคิดในการวิจัย	16
4.1	แผนภูมิแนวโน้มการเกิดทดแทน	37
4.2	ที่ตั้งของชุมชนทับเหนือจากภาพถ่ายดาวเทียม	42
4.3	การจับปลาหลังเขียวของชุมชนทับเหนือ	43
4.4	การทำโครงลอบตักหมึกจากกิ่งสนทะเล	44
4.5	ส่วนหนึ่งของการใช้ประโยชน์โดยตรงจากป่าชายเลนของชาวชุมชนทับเหนือ	45
4.6	ปฏิทินฤดูกาล (Seasonal calendar) สรุปลักษณะของชาวชุมชนทับเหนือในแต่ละช่วงของปี	52
4.7	แผนที่โดยชาวชุมชนทับเหนือ (Communities Mapping)	53
4.8	เส้นทางเดินเรือประมงและแหล่งทรัพยากรประมงจากแผนที่โดยชาวชุมชนทับเหนือ	54
4.9	แนวการเดินสำรวจตามแนวเส้นตัดขวาง (Transect walk)	56
4.10	ภาพวาดจำลองแนวเส้นตัดขวางการเดินสำรวจ (Transect walk)	56
4.11	มูลค่าการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งในรูปแบบผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำของชาวประมงชุมชนทับเหนือ เดือนมกราคม พ.ศ. 2553	58
4.12	ขอบเขตการกระจายของสัตว์น้ำในแนวปะการังเทียมจากการอ่านค่าเครื่องโซนาร์	59